

RENÉ GABRIËLS EN RUTH SONDEREGGER

Redactioneel

Wat zegt de prijs over de waarde van een product? Doet het prijskaartje van een product wel recht aan zijn waarde? Zorgt de prijs die voor het ene product wordt betaald niet dat een ander product niet meer te krijgen is, ook al is het van grotere waarde? Kunnen menselijke handelingen afdoende in geld worden uitgedrukt? Deze vooral door Marx opgeroepen vragen zijn in de huidige kennismaatschappij weer hoogst actueel. In een maatschappij waar kennis allengs een koopwaar is geworden, dient zich de vraag aan of de prijs die daarvoor betaald wordt niet te hoog is.

Wie in het openbaar op deze vraag een antwoord geeft, doet aan kennispolitiek. Immers, kennispolitiek is de belangenstrijd rondom het verwerven, produceren en verspreiden van kennis. Filosofie is, ouderwets uitgedrukt, zowel subject als object van kennispolitiek. Enerzijds hebben veel filosofen geprobeerd om aan hun ideeën in de politieke praktijk handen en voeten te geven. Zo mobiliseerden Plato, Montaigne, Marx, Dewey en Rorty hun kennis om iets in de politiek te bewegen. Anderzijds is de bewegingsvrijheid van filosofen door de tijd heen sterk beïnvloed door de kennispolitiek van derden. Tegenwoordig heeft bijvoorbeeld het wetenschapsbeleid grote impact op de gang en wandel van filosofen.

In het Nederlandse wetenschapsbeleid lijkt het economische boven al het andere te worden gesteld. De monetaarisering van de academische wereld heeft de laatste jaren een hoge vlucht genomen. Zo stijgt de status van een wetenschapper naarmate hij meer geld voor onderzoek weet binnen te halen. Meesmuilen over het gerucht dat wetenschappers eerder hoogleraar worden wanneer ze veel geld binnenhalen dan wanneer ze een briljant boek schrijven is een teken aan de wand. Symptomatisch voor deze monetaarisering van de academische wereld is de introductie van de uitdrukking 'valorisatie van het onderzoek'. Beleidsmakers willen hiermee aangeven dat onderzoek lonend moet zijn voor de samenleving. De beste indicator daarvoor is het succes dat een onderzoeker heeft bij het verwerven van onderzoeksgelden bij bedrijven, maatschappelijke instellingen en de overheid. De waarde van wetenschappelijke kennis, zo is de veronderstelling, laat zich uitdrukken door de prijs die daarvoor wordt betaald. Maar laat zich de waarde van wetenschappelijke kennis daadwerkelijk vertalen in geld, en dus in cijfers? Is kwaliteit te vatten in cijfers? Kees Schuyt vindt van niet: 'Kwaliteit is aanwijsbaar, maar niet meetbaar.'¹ Daarentegen blijkt uit het gedrag van beleidsmakers dat zij doorgaans een andere mening zijn toegedaan.

De brandende kwestie is wat de geschetste ontwikkeling betekent voor de filosofie. Lijden filosofen eraan? Moeten ze die ontwikkeling tot object van hun onderzoek maken? Laat filosofische kennis zich valoriseren? En zo nee, heeft de filosofie dan nog een recht van bestaan? Waarom filosofie?²

Voor *Krisis* zijn deze vragen en de daaraan ten grondslag liggende ontwikkeling

redenen genoeg om een themanummer aan kennispolitiek te wijden. Daarbij gaat het niet alleen om de vraag welke positie de filosofie in het universitaire landschap inneemt, maar ook over de vraag welke thema's aan de orde moeten worden gesteld. René Boomkens en René Gabriëls hebben het in hun bijdrage over beide kwesties. Zij kritiseren de toenemende disciplinerende van wetenschappers en filosofen en wijzen erop dat sommige thema's in de filosofie meer aandacht verdienen dan ze krijgen. Bovendien pleiten zij voor nieuwe kritische theorieën, die moeten tonen dat de wereld niet zo hoeft te zijn zoals hij is.

Chunglin Kwa schetst in zijn bijdrage de ontwikkeling van het onderzoek aan universiteiten. Hij focust daarbij op de wijze waarop de relatie tussen universiteit en samenleving in Duitsland en de Verenigde Staten zich de laatste twee eeuwen heeft gewijzigd. De historische reconstructie van deze relatie biedt hem de mogelijkheid om een kritisch licht te werpen op het wetenschapsbeleid van de overheid. Zijns inziens brengen universiteiten tegenwoordig een groot offer voor een in financieel opzicht teleurstellend resultaat.

De huidige situatie aan universiteiten vormt ook het object van Rick Dolphijns bijdrage aan het themanummer. Hij spiegelt die situatie aan de deels gerealiseerde idealen van de op marxistische leest geschoeide Universiteit de Vincennes Paris VIII, waar zo vermaarde filosofen als Deleuze, Foucault, Kristeva en Lyotard les hebben gegeven. Deze in 1968 opgerichte universiteit was het product van de studentenopstand en pretendeerde de ideeën centraal te stellen, en niet de hoogleraren die ze uitdroegen. Dolphijn betoogt dat het vernieuwende filosofieonderwijs in Vincennes een inspiratiebron is voor degenen die een alternatief zoeken voor de verschooling aan de universiteit en de stroomlijning van het curriculum als gevolg van de introductie van het BA/MA-model.

Een belangrijke kennispolitieke daad is het geven van kritiek. De Amerikaanse filosoof Graham Harman is vooral bekend geworden door zijn kritiek op de nog altijd door het humanisme gedomineerde filosofie. In boeken als *Tool-being* (2002) en *Guerrilla metaphysics* (2005) brak hij een lans voor een filosofie die objecten centraal stelt; en dan met name de relatie tussen objecten onderling, los van wat menselijke waarnemers daarover denken. Hij doet dat veel radicaler dan Latour, die eveneens aandacht vraagt voor de niet-menselijke actoren. Noortje Marres en Ruth Sonderegger interviewden hem voor *Krisis*.

Kennispolitiek is het oogmerk van iedere denktank. In 1994 werd de Nederlandse denktank *Nexus* opgericht met als doel een impuls te geven aan het cultuurfilosofische debat. Daartoe worden conferenties met beroemde filosofen, wetenschappers en schrijvers georganiseerd. Bovendien geeft deze denktank een tijdschrift uit. Irena Rosenthal doet in haar bijdrage aan dit nummer verslag van de NEXUS-conferentie 2007 die gewijd was aan de vraag: *'What is an educated man?'*

Degenen die *Krisis* in 1980 hebben opgericht, verrichtten daarmee een kennispolitieke daad. Zij zagen filosofie 'als partijdigheid in de theorie'.³ Ter rechtvaardiging van dit

standpunt werd gesteld: ‘Krisis ziet het werk van de filosoof beginnen bij de erkenning van het feit, dat ook in het veld van de “zuivere” theorie ideologieën “aan het werk zijn”, m.a.w. dat ook hier standpunten, posities tegenover en naast elkaar bestaan, er dus sprake is van strijd, impliciet of expliciet.’⁴ Daarmee distantieerden zij zich van het filosofische establishment van die dagen dat niet partijdigheid maar afzijdigheid hoog in het vaandel had staan en geloofde in ‘zuivere theorie’. Zodoende kon *Krisis* destijds ruimte creëren voor thema’s en filosofen die in Nederland nog niet aan bod waren gekomen.

Nu, achttien jaar later, verricht *Krisis* opnieuw een kennispolitieke daad door een gratis online tijdschrift te worden, de papieren voor de digitale versie in te ruilen. Dit keer niet om zich van het filosofische establishment te distantieëren, maar om *Krisis* toegankelijker te maken. Als online-tijdschrift staat *Krisis* open voor zowel Nederlands- als Engelstalige artikelen. Door de overstap naar het web wijzigt de focus van *Krisis* niet. Het is en blijft een platform voor artikelen die filosofie gebruiken bij het duiden van hedendaagse maatschappelijke, culturele en politieke ontwikkelingen. Deze stap vraagt om een reflectie over de toekomst van *Krisis*. Gijs van Oenen doet dat in een vooruitblik. Dat kan uiteraard niet zonder af en toe in de achteruitkijkspiegel te kijken. Zo kan Van Oenen duidelijk maken wat de bijzondere identiteit van *Krisis* is.

Dit laatste papieren nummer begint met zijn bijdrage. We hopen u allemaal terug te zien op www.krisis.eu!

Noten

1 K. Schuyt (1991) Kwaliteit en kwaliteitsmeting in het wetenschappelijk onderzoek. In: <i>Op zoek naar het hart van de verzorgingsstaat</i>. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroese, p. 317. 2 Gezien enkele recente publicaties staan deze vragen weer in het binnen- en bui-	tenland op de filosofische agenda. Vgl. <i>Filosofie</i> (red.) (2007) <i>Waarom filosofie? Filosofie</i> (17) 6; H.J. Sandkühler (red.) (2007) <i>Philosophie, wozu?</i> Frankfurt am Main, Suhrkamp. 3 Redactie <i>Krisis</i> (1989) <i>Redactioneel. Krisis. Tijdschrift voor filosofie</i> 1, p. 3. 4 Idem.